

Zapomenutý sedlák-rodopisec.

Severovýchodní Čechy mohou se pochlubiti zajisté řadou vynikajících rodáků, jež přízeň osudu obdařila veřejným uznáním ještě za jejich života. Nemenší však jest také počet těch, kteří pracovali tu skromně a nenáročně s velikou láskou k své věci, nečekajíce a nesnažíce se ani v ocenění svých zásluh dosíci šťastnějších druhů.

A jednomu z těchto pracovníků trpělivých a tichých chceme tu věnovati několik řádků vzpomínek, tím spíš, že byl to nadšený rodopisec¹⁾ v poměrech, které nebyly jeho zálibě zrovna nejpříznivější.

Našemu lidu v podkrkonoší je již v kolébce do vínku darována silná láska k rodné hroudě a té zůstal také věren i náš sedlák-rodopisec.

¹⁾ Pod základním kamenem jeho obytného stavení našel se výpis rodokmenu z r. 1862.

pisec Jozef Petera z Třebihoště pod Zvičinou. Tam také spatřil světlo světa dne 27. září 1810 jako syn pokrokového a zámožného rolníka Karla Petery, který dal svého prvorozeného vystudovati gymnasium hradecké pod prof. Klicperou, aby v pozdějších letech 1831 až 1834 vzdělával se na universitě pražské. Na těchto studiích seznámil se vnímavý mladík z podzvičinska s nesmrtelným pěvcem Máje, K. H. Máchou, byv již dříve v důvěrném přátelství s rodákem miletínským a svým krajanem K. J. Erbenem. Činnost jeho, která nepochybně tady vzala svůj počátek, je vskutku podivuhodně všestranná.

Již o prázdninách v době universitních studií podnikal s přátely z blízkého Miletína, vzpomenutým již Erbenem a J. N. Lhotou vlastivědné výlety po bližším i vzdálenějším okolí a sám zachránil na svých toulkách za starožitnostmi ne jeden cenný kus archiválií, které se dostaly ať již jakýmkoliv způsobem mezi lid. Při této činnosti nezapomínal však ani na živý jazyk lidový: mnohými říkadly a příslovími posloužil dobře Erbenovi, jak korespondence jejich svědčí.

Začátkem měsíce srpna 1834 vrátil se z Prahy do své domoviny, aby svému snad již churavějícímu otci v hospodářství vypomáhal. Než jeho zájem zavedl jej brzy jinam. Již v září t. r. shledáváme se s ním jako vrchnostenským písařem při úřadě v nedalekých Poličanech Bílých. Praktikovav potom půl roku na panství Světlé v Čáslavsku, vrátil se v březnu 1835 do Poličan, kde setrval ve funkci »kancelářského« až do začátku r. 1838, kdy po brzké smrti svého otce v květnu t. r. ujal se rodného statku v Třebihošti.

A snad že již touha historika-rodopisce byla jej zavedla službou do příšeří vrchnostenské kanceláře a panského archivu, či tento zájem byl tu teprve dodatečně probuzen: od té doby shledáváme se v jeho papírech s množstvím výpisků rodových dat, ať již selských nebo šlechtických. Sám poznamenává, že již v l. 1831—1835 činil výpisky z berní role. Vzdělávaje otcovskou zemi, věnoval svoji pozornost přirozeně dějinám selských rodů na dominiu poličanském tím více. Bohatý archiv zámecký, tehdy ještě zachovalý a úplný, poskytoval mu potřebné látky hojnou měrou. Připomenouti dlužno i to, že Peterův zájem historicko-rodopisný živen byl zvláštní shodou okolností i samotnou tehdejší vrchností poličanskou, Frant. de Paula Cecingarem, ryt. z Birnic, který vlastnil četná excerpta týkající se panství poličanského a zvláště pak bohatý materiál rodopisný, po léta rodem shromažďovaný za příčinou prokázání svého šlechtictví.¹⁾

¹⁾ Rodinný archiv ryt. Cecingarů z Birnic ocitl se touto dobou na trhu starožitnostmi. Frant. de Paula Cecingar, ryt. z Birnic podporoval na studiu K. J. Erbenem. Žil v l. 1785—1855.

Také Peterovi dobří přátelé a známí: Erben, Lhota, farář Arnold²⁾ a později též archeolog P. F. B. Petera Rohoznický byli mu vzorem píle při jeho práci po výtce rodopisně-badatelské, jíž věnoval vedle pokrokového a nad jiné vzorného rolničení téměř každou volnou chvíli.

Nemalou měrou, jak již podotčeno, jako rolníka a držitele půdy interesovaly jej pochopitelně zvláště gruntovní knihy archivu poličanského, nově založené r. 1702 tehdejším držitelem panství Frant. Karlem hr. Kotulínským z Kotulína, s přepisy starých dat z konce stol. XVII. A tu také asi, v častých možnostech změn a v změnách osob držitelů selského majetku samotných dlužno hledati hlavní vzpruhu jeho zájmu rodopisného, který rozšířil vedle dějin vlastního rodu, patřícího mezi jedny z nejstarších na býv. dominiu poličanském, na všechny téměř rody usedlé v obci jeho Třebihošti, panství poličanském a okolí. Rodiny šlechtické a erbovní, jimž věnoval, jak ani u Petery není jinak dobře myslitelné, stejně svědomitou pozornost, pomíjíme při tom mlčením. Probíráme-li se zažloutlými listy jeho z části dochované pozůstalosti v archeologickém museu města Hořic, podíváme se opravdově pílí, jíž bylo třeba vynaložiti tomuto neúnavnému zpytateli, než nahromadil tolik materiálu rodopisného, zvláště uvědomíme-li si, že jako rolník a to velmi pečlivý (psal též články do hospodářských novin) měl též mnoho jiných a zajisté že nemalých starostí.

Nebylo snad jediné at kratší či delší cesty, aby nebyl prohlédl ve význačnější vsi či městě alespoň kostel a neopsal si nápisy na zvonech neb neprozkoumal hřbitovních náhrobků a neobkreslil si erbů a textů památníků šlechtických, byly-li jaké. Trpělivě prostudoval okolní archivy patrimoniální, z nichž největší pozornost věnoval zámeckému archivu poličanskému. A jediné této okolnosti můžeme dnes děkovati, že dochovalo se nám v jeho poznámkách alespoň něco zpráv, tím cennějších, že celý archiv panství poličanského byl v době pozdější spálen. Několik původních listin v pozůstalosti jeho se nalézajících zachránil pravděpodobně pro své sbírky. S nemenší pílí pracoval však v okolních archivech farních. Miletínské matriky od r. 1636 a farní matriky kostela lanžovského od r. 1684 byly jím za jeho života několikrát ve svých foliích zbadány a výpisy, z nich máme dnes dle různých potřeb seřazené. Petera při své neobyčejné pílí vedle mnoha archiválií jiných čerpal i ze starých cechovních knih města Miletína (konec XVI. st.).

Sic mnoho dat genealogických, zvláště o rodech šlechtických pochodí z Janderových excerpt hořických, ale Petera nespokojil se pouhým opisem. Pokud mu bylo lze, ověřoval data pátráním v pů-

²⁾ Arnoldův rukopis »Gedenkbuch der Herrschaft Weiss- und Roth- Poličan« z r. 1855 nalézá se v majetku obce Poličan Bílých.

vodní literatuře, zvláště časopisech, jež pro svoji historickou knihovnu zakupoval. Odtud pochází též mnoho výpisků o šlechtických rodech z »Pražských novin« 1. čtvrtě stol. XVIII. Dle odkazů v jeho poznámkách a paměti současníků chovala knihovna ta ne-li mnoho unikátů, tedy při nejmenším mnoho spisů v historii velmi cenných. Nebylo snad lexikonu, historického kalendáře neb nějaké monografie či historicko-vlastivědného časopisu ať sebe staršího data, kterého by byl sběratel tento nesnažil se získati pro své studium. Knihy Matice české dodával mu Erben. Dle svědectví zemř. přítele Peterova, Fr. Pokorného, musejního kustoda z Hořic, překvapila v zapadlé vesnici tak rozsáhlá knihovna každého, kdo ji spatřil. Nicméně celé její bohatství bylo možno spatřiti teprve při Peterově smrti. Žel však, že větší díl knih byl v zápětí rozebrán lidmi věci neznalými a tak mnohý cenný kus na zmar přišel. Rukopisná pozůstalost zemřelého přenášena v plevních koších, při čemž mnoho pamětí z neopatrnosti zničeno. Jak houževnatě lpěl náš rodopisec na svých knihách dosvědčuje i ta okolnost, že žádný ani z jeho nejlepších přátel nedovedl jej pohnouti k tomu, aby sepsáním poslední vůle knihovnu některému ústavu prodal neb odkázal, ač umíral jako stařec téměř 80letý a neženat. Zemřel v Třebihošti, dne 1. května 1889.

Zvláštní zmínky zasluhuje též, že psal podrobně, téměř každodenně současné důležité události v domově a celém širém okolí rodné obce, nezapomínaje při tom jako dobrý vlastenec ani na milou mu zemi českou. Poznámky jeho jsou psány v mladém věku německy, v době pozdější správnou češtinou.

Roľnictví, badání rodopisnému, kronikářství, sběratelství a filosofii (překvapují zvl. bystré jeho postřehy při některých sporných otázkách blízkého kostela lanžovského, někdy v Poličanech) zasvětil celý svůj léty a prací požeňnaný život. Je dojemné, jak ještě několik dnů před svou smrtí píše o smutném zániku svého stejně orientovaného přítele nadlesního Hrdličky z Miletína v hořické nemocnici, projevuje při tom zároveň obavu, že bohatý kronikářský materiál města Miletína po smrti přítelově zanikne beze stopy. A pozůstalost jeho pak v brzku několika dnů stihl z větší části tentýž smutný úděl...

Než i to, co se ještě z jeho zápisků ve zbytcích dochovalo, stačí rodopisci, aby si uvědomil, co houževnaté mravenčí píle bylo tu nutno vyvinouti k sebrání tak početného a někdy i různorodého materiálu. Stejně bude tu zajímavostí pro starožitníka a rodopisce jako pro místního historika a přítele folkloru. Vlastivědnému pracovníku v oblasti někdejšího panství bělopoličanského nelze se vyhnouti v badání tomuto bohatému a v mnohém ojedinělému fondu pro místní historii a totéž nelze také beze škody ani rodopisci.

Ale tu nemají už tyto paměti snad význam jenom místní. Pisatel jejich věrně totiž zaznamenával, pokud mu byla známa, genealogická data zvláště o úřednících panských, s nimiž tu na poličanském panství někdy do styku přišel. A nespokojil se jen tím: také osud jejich rodin a příbuzných před příchodem na panství bělopoličanské sledoval a mohl-li, nespouštěl ze zřetele tyto své zpravidla dobré známé ani na poutích za chlebem do míst nových. Jsou tu v některých případech partie do rodinné kroniky dotyčného rodu jakoby přímo připraveny a jsou zajisté dnes tím cennější, že je psal současník a pozorovatel nestranný, oproštěný všech předsudků. Uvážíme-li, že úřednictvo vrchnostenské jako živel flukтуаční měnilo místo svého pobytu namnoze velmi často, pochopíme, co pro usnadnění práce rodopiscovy znamená takových několik poznámek.

Tím chtěl jsem stručně jen upozorniti na tento skrytý a jistě méně známý zdroj cenných zpráv rodopisných pro kraj nejen podzvičinský, ale i pro daleko širší okolí jeho (sic méně již) ve snaze, aby nebylo alespoň zapomenuto výsledků práce toho, jemuž bylo již zapomenuto i jméno.

Předpokládaje ostatně, že by nezůstalo bez užitku upozorniti na podobné případy méně známých pramenů rodopisných i jinde, pokud by se ovšem rodopisci při svém pátrání s nimi setkali, míním v dohledné době po zpracování celého materiálu jmenný seznam osob a míst, o něž jde, případným dalším pátráním doplněný v tomto časopise uveřejniti.

Za svoji zvláště milou povinnost považuji konečně poděkovati p. prof. obchodní akademie Zwiefelhoferovi v Hořicích za nevšední laskavost, se kterou mi vyšel při nahlédnutí do zmíněného materiálu vstříc.
